

de Volkskrant
WONEN

Moeder woont in de tuin

p 2

Foto Marcel van den Bergh/de Volkskrant

WONEN

Hoe doe je dat: de **waterleiding** ontgooien

4

KUNST

Interview met inpakkunstenaar **Christo**

11

LEVEN

Hoe bijna perfecte **koekjes** gelukkig kunnen maken

12

MEDIA

Tijdschriften proberen nu ook nieuws te maken

15

RUBRIEKEN

TOINE HEIJMANS	P 2
TV-RECENSIE	P 14
MENSEN	P 14
TELEVISIE	P 16-17
VOLKSKEUKEN	P 18
PUZZELS	P 18
HET WEER	P 19
COLUMN	P 20

WONEN@VOLKSKRANT.NL

Wonen

TOINE HEIJMANS

Heimwee

Er was een tijd dat je als reiziger alleen met moeite naar huis kon bellen om te laten weten dat je nog in leven was. Dat ging zo. Eerst wisselde je bij een sjacheraar een handvol munten in een lokale geldsoort. Dan zocht je een telefooncel. De lokale munten, vaak buitenmaats en voorzien van gaten of van rare hoeken, stopte je in de gleuf van een gigantisch telefoonapparaat. Nu draaide je eindeloos een telefoonnummer totdat er werd opgenomen aan de andere kant van de wereld, bijvoorbeeld door je moeder. Je had dan meestal tien seconden om te vertellen dat je nog in leven was, want zo snel waren die lokale munten op. Als je meer munten had, kon je nog vragen of je moeder girobetaalkaarten wilde sturen naar een poste restante-adres. Nou doe, tot volgende week of zo.

Dat was een mooie tijd. Heimwee naar huis bestond niet. Thuis was ver weg en zo hoorde het ook.

Maar dat is dus allemaal veranderd.

Nu ben ik aan de andere kant van de wereld en heb ik mijn hele huis meegenomen. Mijn huis zit in mijn telefoon, die de omvang heeft van een opschrijfbokje. Als ik wil bellen om te laten weten dat ik nog in leven ben, dan bel ik. Dan neemt mijn dochter op en zegt ze: ik ga een konijn kopen vandaag. En er ligt sneeuw in de straat. En bij jou ligt geen sneeuw, want daar is het zomer. Als ik het konijn heb, stuur ik wel een email met een foto. Nou doe, tot straks op de skype.

Mijn telefoon bevat 368 foto's van mijn huis en zijn bewoners. Daar kijk ik weleens naar, onderweg.

Ik ben aan de andere kant van de wereld, betrek een kale kamer in een kaal hotel, klap mijn laptop open en zit live aan tafel bij mijn dochter, mijn zoons, mijn vriendin en mijn schoonmoeder, die allemaal zwaaien via skype. Dahahaag. Hier is het heel gezellig!

Op mijn hotelkamer is het niet gezellig. Als de skype-verbinding wordt verbroken, is de kamer nog kaler dan hij was.

Heimwee is een emotie van de gluisperige soort. Het is een gif dat langzaam door je aderen trekt. Eerst denk je dat het de jetlag is, die maar niet overgaat. Of de vermoeidheid van de vlucht. Zodra je begrijpt dat het heimwee is, heeft het gif je hart bereikt, en laat het niet meer los.

Ik ben ver weg, en mijn huis is te dichtbij.

Ik zit in een café aan de andere kant van de wereld en mijn telefoon ligt op de bar en de barman zet een bier voor me neer, van het huis. Hij vraagt: 'Just passing through, mate?' Ik geef geen antwoord, maar zoek naar gratis wifi voor mijn telefoon, zodat ik de email van mijn dochter kan zien met haar konijn.

Er is geen wifi.

Achter me begint de lokale band te spelen. 'Ain't no sunshine when you're gone.'

Nog drie dagen, zeg ik tegen de barman. Dan mag ik weer naar huis.

Mijn telefoon bevat 368 foto's van mijn huis en zijn bewoners. Daar kijk ik weleens naar onderweg

Toine Heijmans is redacteur van de Volkskrant

Oma is in het zorgghuisje altijd in het vizier

Met hulp van de thuiszorg lukt het de kinderen om mevrouw Ballegooij thuis te laten wonen in Lent. Thuis, dat is haar mantelzorgwoning in de tuin. 'Als ik haar van achter het keukenraam zie zwaaien, dan is het goed.'

Door Lara Aerts

'Zink mij maar af in de Waal, met een touw om mijn nek en een steen eraan', zei mevrouw Ballegooij (74) toen voor het eerst een verzorgingshuis ter sprake kwam. Haar dochter Ineke Ballegooij (44) en haar schoonzoon Ritske van Wijk (47) lachen er weer om. Ze drinken thuis koffie met moeder en eten een tompouce. Ineke: 'Mam, je hebt binnen ook nog een halve beschuit liggen, hè?' Binnen, dat is in de mantelzorgwoning van de oude mevrouw Ballegooij. De woning staat in de tuin van het huis waar ze vijftig jaar lang met haar inmiddels overleden man woonde, en waar ze haar drie kinderen grootbracht. In dat huis, in het dorpje Lent bij Nijmegen, wonen nu dochter Ineke, haar man Ritske - beiden hoofdconductor bij de NS - en hun twee zoons van 8 en 14.

Zo'n zes jaar geleden informeerde Ineke bij haar ouders wat er voor haar moeder geregeld was als haar vader zou komen te overlijden. Ineke: 'Mijn moeder zit al elf jaar in een rolstoel. Mijn vader verzorgde haar volledig. Hij was kerngezond, maar ik had toch een angstig gevoel dat hij eerder zou overlijden dan mijn moeder.'

Vader overleed inderdaad als eerste. Vanaf dat moment zorgde Ineke - die toen nog met haar gezin in Doesburg woonde - met hulp van thuiszorg voor haar moeder. Een paar keer per week 60 kilometer heen en weer rijden in combinatie met haar werk en haar gezin met jonge kinderen: het was zwaar. Ineke maakte zich ook zorgen: 'Je hoort zoveel enge verhalen over ouderen die thuis worden overvallen.'

Haar man zag dat Ineke onder de situatie gebukt ging. Ritske: 'Ik wilde mijn vrouw graag ondersteunen. Vier jaar geleden hebben we besloten samen te gaan wonen.' Ritske heeft een uitstekende verstandhouding met zijn schoonmoeder, altijd al gehad. Anders had het niet gekund, zegt Ineke. 'Daar moet je realistisch in zijn.'

De beslissing samen te gaan wonen was het startschot voor een jarenlange, bureaucratische hordenloop met als einddoel een vergunning voor een mantelzorgwoning in de tuin. Na lang soebatten haalde de gemeente een gedoogvergunning voor de mantelzorgwoning uit de kast. Oma's chalet staat er nu anderhalf jaar.

Terwijl mevrouw Ballegooij uitlegt hoe tijdens de vergunningsprocedure zelfs ter discussie kwam of haar huis in 1850 wel gebouwd had mo-

gen worden, gaat de bel: de thuiszorg. Grootmoeder wordt twee keer per week gedoucht in haar aangepaste badkamer. Ook komt de thuiszorg 's ochtends langs om haar uit bed te halen en een ontbijtje klaar te maken, en 's avonds om haar weer op bed te leggen.

Grootmoeder Ballegooij eet 's middags warm bij De Open Hof, een vrijwilligersinstelling waar iedereen kan aanschuiven. Ze wordt door vrijwilligers gehaald en gebracht. 's Zomers eet ze wel eens mee met het gezin, dan zitten ze met z'n allen in de tuin.

Huisregels zijn er niet; alles gaat vanzelf. Ineke: 'Ik weet van andere gezinnen met een mantelzorgwoning dat er hele strakke afspraken zijn over bezoek, mee-eten en dergelijke. Bij ons is dat niet zo. Wij lopen bij elkaar in en uit wanneer we willen, we kloppen hooguit even op de deur.'

Ook de kinderen mogen altijd bij oma langskomen. Jongste zoon Job gaat nog wel eens bij oma 'uit logeren' als zijn ouders 's avonds weg moeten. Ineke: 'Hij is 8 en kan best samen met mijn oudste zoon alleen thuis blijven, maar hij vindt het gezelliger om dan bij zijn oma te zijn. Ik vind dat eigenlijk prettiger.'

Voor grootmoeder Ballegooij is het niet alleen gezellig, ze voelt zich door die logeer- annex oppaspartijtjes nog altijd nuttig binnen het gezin, vertelt Ineke.

Ook feestdagen worden zeer ad hoc ingevuld. Het ene jaar vieren ze kerst met oma, het volgende jaar zonder. Ineke: 'Mijn moeder is heel sociaal, heeft vriendinnen en familie in de buurt. Als wij met Kerst op vakantie zijn, kan ze overal terecht.' De enige heilige feestdag is Sinterklaas, zegt

'Wij lopen bij elkaar in en uit wanneer we dat willen'

Mevrouw Ballegooij in haar mantelzorgwoning, in de tuin van het huis waar ze is opgegroeid. In het huis wonen nu haar dochter en schoonzoon.

Foto Marcel van den Bergh / de Volkskrant

Ineke. 'Dat viere we áltijd samen met oma.'

Ondanks alle hulp is Ineke regelmatig in de weer voor haar moeder. Zij doet de was, de administratie en de boodschappen. Ook maakt ze schoon in de mantelzorgwoning.

Het scheelt enorm dat ze niet meer heen en weer hoeft te rijden om te helpen, maar het belangrijkste is de gemoedsrust: 'Dat ik in de buurt ben als mijn moeder me nodig heeft.' Ook al spreekt Ineke haar moeder soms een dag niet, ze heeft haar wel altijd in het vizier. 'Als ik haar van achter haar keukenraam zie zwaaien, dan is het goed.'

Inekes toegenomen gemoedsrust staat niet op zichzelf. Het ministerie van VWS laat onderzoek doen naar tien bewoners van mantelzorgwoningen. Uit de voorlopige resultaten blijkt dat de bezorgdheid voor de betrokken familieleden verminderd is: ze zijn dichtbij en merken het direct als er iets mis zou zijn. Ineke geeft wel aan dat er een grens is aan wat ze voor haar moeder kan doen: 'Ik ben niet goed met demente mensen.'

Haar man vult aan dat het eigen gezin op de eerste plaats komt. 'Als dat eronder lijdt, moet er een andere oplossing komen.' In theorie zou het dus kunnen dat mevrouw Ballegooij toch ooit naar een verpleeghuis gaat. Ineke benadrukt dat ze heel ver zullen gaan bij de verzorging van haar moeder. 'Als ze ooit moet verhuizen dan is ze al zo zement dat ze het niet meer bewust zal meemaken.'

Ineke herinnert zich wat haar vader haar op het hart drukte, die avond dat Ineke met haar ouders besprak wat er geregeld was als vader zou komen te overlijden: Kind, doe het niet, neem nooit je ouders in huis. 'Maar ik deed het wel,' zegt Ineke, 'en ik ben er elke dag blij mee.'

Mantelzorghuis behoudt zijn waarde

De eerste mantelzorgwoning in Nederland werd geplaatst in 2008. Voor het neerzetten van zo'n huisje is een omgevingsvergunning (de vroegere bouwvergunning) nodig. Gemeenten zijn echter niet happig op het verlenen van permanente omgevingsvergunningen omdat ze het volbouwen van tuinen willen voorkomen.

Tijdelijke vergunningen voldoen echter niet: die worden alleen afgegeven wanneer op voorhand duidelijk is dat zo'n woning maar vijf jaar nodig is. Omdat gemeenten geen beleid voorhanden hadden voor het verlenen van een vergunning voor een mantelzorgwoning duurden de procedures vaak jaren. Terwijl ouderen die jaren natuurlijk niet in overvloed voor de boeg hadden.

Creatieve gemeenten vonden overigens altijd wel een weg. Zo stond in Tiel een mantelzorgwoning al acht weken nadat de familie zich bij de gemeente had gemeld. Die gemeente verleende een tijdelijke vergunning voor de duur van vijf jaar, met het argument dat er binnen die termijn nieuwe landelijke regelgeving zou zijn ontwikkeld waardoor de woning ook na die vijf jaar zondig zou kunnen blijven staan.

Aan jarenlang gesteggel met gemeenten over vergunningen lijkt met de invoering van de wet Wabo

(Wet algemene bepalingen omgevingsrecht) op 1 oktober 2010 een einde te zijn gekomen. Gemeenten moeten binnen acht weken over aanvragen beslissen. Gebeurt dat niet, dan wordt de vergunning automatisch toegewezen. Een mogelijk nadeel van deze ontwikkeling is dat wakkere gemeenten, gebonden aan die verkorte beslissingstermijn, mogelijk sneller een aanvraag zullen afwijzen.

Het kabinet omarmt de samenwoningconstructies: in het regeerakkoord is een passage opgenomen over het stimuleren van mantelzorgwoningen, meegroeiwoningen en meergeneratiewoningen.

Ambtenaren onderzoeken nu hoe dit mogelijk kan worden gemaakt. Ouderen- en mantelzorgorganisaties pleitten in 2009 al in een petitie aan de Tweede Kamer voor een oplossing waarbij een vergunning voor een bouwsel met zorgkarakter niet aan de grond, maar aan de bewoner wordt gekoppeld. Als de mantelzorg dan wegvalt, moet ook het bouwsel weer weg, of er moet een nieuwe vergunning worden aangevraagd.

Alle zestien mantelzorgwoningen die tot dusver in Nederland zijn geplaatst, zijn geleverd door het bedrijf PasAan. Vier daarvan zijn gekocht door woningbouwverenigingen en vervolgens ver-

huurd, twaalf woningen zijn gekocht door particulieren.

Een mantelzorgwoning van PasAan kost 130 duizend euro, exclusief plaatsingskosten van gemiddeld 20 duizend euro. Het huisje met plat dak heeft een oppervlakte van 54 vierkante meter en weegt 27 ton. De woning wordt met een hijskraan in de tuin getakeld. Meestal wordt het huis op betonnen platen gezet, soms moet er geheid worden.

Bevestigingspunten voor grepen en andere hulpmiddelen zijn al aanwezig. De wc is zowel in hoogte als breedte verstelbaar en

Licht, gordijnen en verwarming op afstand bediend

kan worden vervangen door bijvoorbeeld een zogenoemd sta-op toilet. In het plafond is een beveiligingsmogelijkheid aanwezig voor een til-lift, waarmee de bewoner in en uit bed getild kan worden. Verlichting, verwarming, het doorspoelen van het toilet, de gordijnen en de deuren bedient de bewoner zo nodig met een afstandsbediening.

Vooruitlopend op dementie wordt er uit veiligheidsoverwe-

gingen niet op gas maar keramisch gekookt en is elektronica aanwezig voor beweegsensoren en cameratoezicht. Het duurste onderdeel van de mantelzorgwoning is de klimaatbeheersing, aldus Dirkse. 'Een luchtwarmtepomp blaast 24 uur per dag gefilterde lucht de woning in. Het kost relatief weinig energie, en de luchtkwaliteit is zo goed dat zelfs mensen met een longaandoening als taaislijmziekte erin kunnen wonen.'

Op het moment dat de mantelzorgwoning niet meer nodig is kan hij worden doorverkocht. Naar verwachting van de fabrikant zal de woning dan ongeveer zijn aanschafprijs opbrengen.

Nederland telt op dit moment 2,5 miljoen mensen van 65 jaar en ouder. In 2030 zullen dat er volgens het Centraal Bureau voor Statistiek (CBS) meer dan 4 miljoen zijn. Een fors deel zal niet (volledig) zelfstandig kunnen wonen, maar er is lang niet voor iedereen ruimte in een verzorgings- of verpleeghuis.

Uit alle onderzoeken blijkt dat ouderen het liefst zo lang mogelijk zelfstandig blijven wonen. Daarop is ook het beleid van de overheid gericht: zo lang mogelijk zelfstandig, in een huis afgestemd op individuele wensen, met zorg aan huis. Dat is namelijk veel goedkoper dan het wonen in een instelling.